

A KÖZVETLEN VÉGREHAJTHATÓSÁG KÉRDÉSEI HATÁROKON ÁTNYÚLÓ CSALÁDJOGI ÜGYEKBEN

REVICZKY RENÁTA

doktoranda (PPKE JÁK)

Köszöntelek Benneteket az '59. évi Ptk. hatályának utolsó délelőttjén.

Hogy kapcsolódjunk a konferencia témájához, az új polgári perrendtartás alapkoncepciója is megszületik még ez év II. negyedévében. Az európai és a nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó témabizottság decemberi ülésén többek között azt vitatta meg, hogy milyen jogforrási szinten célszerű szabályozni a nemzetközi polgári eljárásjogot, és milyen koordináció működjön az egyes jogforrások között, milyen legyen ezek viszonya a Pp.-vel, szükséges-e vagy lehetséges-e az igazságügyi együttműködés bizonyos szintű implementálása a Pp.-be, és ha igen, azt az általános rendelkezések között vagy különös részi fejezetként érdemes elhelyezni. A témabizottság többek között arra az álláspontra jutott, hogy a jogalkalmazók számára belső jogalkotással is segítséget kell nyújtani abban, hogy pontosan tudják, hogy mikor melyik jogszabályt kell alkalmazni, és hol találhatók a számukra releváns rendelkezések.

Az idő rövidsége miatt az előadást egy konkrét eset köré szűkítettem. Az ügyben felmerülő kérdések rávilágítottak, hogy a jogalkalmazó könnyen elveszhet a jogforrások tengerében, de legalábbis el kell gondolkodnia a nemzeti és az EU-s jogforrások viszonyán.

Egy brit apa és egy magyar anya – akik egymással éveken keresztül de facto élettársi kapcsolatban éltek – azzal a felkéréssel jelentkeztek, hogy egymással közjegyzői okiratba foglaltan megállapodnának a közös kiskorú gyermekük elhelyezéséről, a vele történő kapcsolattartásról és a gyermek tartásának a kérdéseiről. Az apa London és Budapest között ingázott munkája miatt, pár napot itt élt, pár napot ott, de az anya is elfoglalt mérnök volt, aki életvitelszerűen Magyarországon élt. A felek között nem volt vita, házassági kötelék sem, amelyet fel kellett volna bontani. Bírósághoz semmiképp nem akartak fordulni, egyrészt

mert gyors és egyszerű eljárást szeretettek volna, másrészt az apuka csak angol nyelven beszélt, és nem szándékoztak még tolmácsot vagy ügyvédet is igénybe venni. Olyan megállapodást szeretettek volna angol nyelven, amely közokirati bizonyító erővel bír, és amelynek rendelkezései önkéntes teljesítés hiányában végrehajthatóak nemcsak Magyarország, hanem az Európai Unió területén is.

A legsarkalatosabb pont az ilyen eseteknél az, hogy a közjegyzői okirat úgy legyen megszövegezve, hogy az abban foglalt kötelezettségvállalások közvetlenül végrehajthatóak legyenek. A megállapodás megkötésekor a felek között még nem volt vita, azaz együttműködtek abban, hogy a közvetlen végrehajthatósághoz szükséges valamennyi kérdést előre szabályozzák a közjegyzői okiratban. A közvetlen végrehajtás természetesen úgy értendő, hogy a végrehajtás elrendelését megelőzően nincs szükség előzetes bírósági eljárásra ahhoz, hogy a végrehajtást kérő anyagi jogának a fennállását bizonyítsák. A végrehajtás ugyebár állami kényszer, melynek eredményeként közvetlen beavatkozás történhet az adós vagyoni és személyi viszonyaiba, akarata ellenére is. Az állami kényszer igénybevételének ezért előfeltétele, hogy a végrehajtást kérő anyagi jogának a fennállását vagy perben bizonyítsák, vagy annak a valószínűsége legyen olyan erős, amely szükségtelenné teszi a perindítást a végrehajtás elrendeléséhez. A közjegyzői okiratban tett kötelezettségvállalások a Vht. által előírt tartalmi feltételek fennállása estén ilyenek.

A szóban forgó ügy természetesen végrehajtási szempontból legalább potenciálisan határokon átnyúló ügy, mert nagy esély van arra, hogy az apával szemben a végrehajtást nem a közjegyzői okirat kiállításának helyén, hanem más uniós tagállamban kellene elrendelni.

A családjogi rendelkezések alapján szóba jöhető anyagi jogok, amelyek fennállását bizonyítani kell a közjegyzői okiratnak, alapvetően ugyanazok, mint amelyekben a házastársaknak bírósági bontás esetében meg kell állapodniuk. Így a közös gyermek elhelyezése – vagy az új Ptk.-val összhangban azt is mondhatnám, hogy a szülői felügyeleti jogok gyakorlásáról történő megállapodás és a gyermek lakóhelyének meghatározása – aztán a szülő és gyermek közötti kapcsolattartás, a közös gyermek tartása, vagy esetleg az új Ptk. rendelkezéseire különös tekintettel az élettársi tartás, az élettársak lakáshasználatának rendezése, illetve közös vagyon megosztása.

Az okiratkészítés szempontjából is megfontolandó kérdések, hogy a magyarországi és más tagállamban történő közvetlen végrehajthatósághoz mely tartalmi elemeket kell magában foglalnia a megállapodásnak, mely hatóság rendeli el a végrehajtást Magyarországon, vagy állítja ki a szükséges okiratokat más tagállam

területén történő végrehajtáshoz, egyáltalán mely nemzeti és uniós jogforrásokat kell alkalmazni és milyen ezek viszonya.

Az EU-ban az igazságügyi együttműködés keretében meghozott, a más tagállamban kiállított határozatok és okiratok elismerésével kapcsolatos rendeletek közvetlenül alkalmazandók Magyarországon is. A jogesetünknel maradva, határokon átnyúló esetekben – tehát amikor másik tagállamban kell a végrehajtást elrendelni, mint ahol a határozatot, közokiratot kiállították – öt rendelet juthat eszünkbe, ebből kettő szorosabban kapcsolódik a tárgyhoz:

1. Brüsszel-IIa. rendelet

Családjogi viszonyokban alapvető az ún. *Brüsszel-IIa. rendelet*, vagyis a Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről. A rendelet hatálya kiterjed a bíróság jellegétől függetlenül többek között a szülői felelősség megállapítására és gyakorlására, ezen belül különösen a felügyeleti és kapcsolattartási jogra, de a rendelet nem alkalmazható például a tartási kötelezettségre. A rendelet kimondja, hogy az alaki követelményeknek megfelelően végrehajtható okiratként elkészített, és valamely tagállamban végrehajtható okiratot a határozatokkal azonos feltételekkel ismerik el, és nyilvánítják végrehajthatónak. A láthatással és a gyermek visszavételével kapcsolatos határozatok esetében azonban a rendelet szükségtelenné teszi a végrehajthatóvá nyilvánítási, exequatur eljárást; érthető okokból ezen esetekben célszerűtlen volna a késlekedés.

2. Brüsszel-I. rendelet

Mi a helyzet a gyermek tartásdíjjal?

Korábban erről az ún. *Brüsszel-I. rendelet* rendelkezett, azaz a Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, amely még külön exequatur eljárást írt elő.

3. Tartási rendelet

Azonban az ún. *EU-tartási rendelet*, azaz a Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről kimondja, hogy a tartási kötelezettségek tekintetében a tartási rendelet a Brüsszel-I. rendelkezéseinek a helyébe lép. Az EU-tartási rendeletet a családi vagy rokoni kapcsolatból, házasságból, házassági rokonságból származó tartási kötelezettségekre kell alkalmazni. Kiterjed a tartási kötelezettséget megállapító közokiratokra is. A rendelet szükségtelenné teszi az exequatur eljárást azon tagállamok tekintetében, amelyekre nézve a 2007. évi hágai jegyzőkönyv kötelező erővel bír; amelyekre viszont nem, ott továbbra is exequatur eljárás szükséges (Dánia és az Egyesült Királyság).

4. Európai végrehajtható okirat

Szóba jöhet-e még olyan EU-s rendelet, amelyet a különváló élettársak esetében alkalmazni lehet?

Amennyiben nem tartásdíjjal kapcsolatos a nem vitatott pénzkövetelés – azaz az adós azt közokiratban kifejezetten elismerte – az ún. *EU-Vh okirat rendelet*, tehát az EU Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete (2004. április 21.) a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról exequatur eljárás nélkül, jól alkalmazható a polgári és kereskedelmi ügyekben, kivéve többek között a személyi állapottal, házassági vagyoni joggal kapcsolatos ügyeket. Amennyiben a nem vitatott pénzkövetelés tartásdíjjal kapcsolatos, az EU-Vh okirat rendelet alkalmazása kizárt a tartási rendelet alapján.

5. Európai fizetési meghagyásos eljárás

Amennyiben a feleknek olyan pénzkövetelésük van egymással szemben, amelyet nem rendeztek a közjegyzői okiratban, vagy később válik vitássá közöttük az ún. *EU-Fmh rendelet*, azaz az Európai Parlament és a Tanács 1896/2006/EK rendelete (2006. december 12.) az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról alkalmazása is szóba jöhet. Ez már permegelőző nemperes eljárás, azaz mindaddig nincs végrehajtási jogcím, amíg az eljárás a kötelezett hallgatása folytán el nem jut a végrehajthatóvá nyilvánításig, az ún. „G-formanyomtatvány” kiál-

lításáig, amely további végrehajthatóvá nyilvánítást már nem tesz szükségessé. A rendelet hatálya nem terjed ki többek között házassági vagyoni jogon, végrendeleten és öröklésen alapuló jogokra. A tartási rendelet az EU-Fmh rendelet alkalmazását nem zárja ki, és maga az EU-Fmh rendelet sem zárja ki a gyermek tartásdíj érvényesítését.

A pénzkövetelések érvényesítésére alkalmas rendeletek közül általában a Brüsszel-I, az EU- Vh okirat rendelet és az EU-Fmh rendelet nem zárják ki egymás alkalmazását, a meglévő végrehajtási jogcímek alapján a végrehajtást kérő döntése, hogy melyik alapján kéri az eljárás megindítását.

A Rendeletekből a következő elvek:

- Egyrészt a végrehajtható okiratot kiállító tagállam és a végrehajtás elrendelése és fogatosítása szerinti tagállam különbözik egymástól.
- Másrészt nem az adós vagy a végrehajtást kérő állampolgársága lényeges, hanem a végrehajtás helye, amelyet megalapozhat például a végrehajtást kérő tartózkodási helye vagy a végrehajtás alá vonható vagyontárgy fekvési helye.
- Harmadrészt a végrehajtást elrendelő és fogatosító állam a végrehajtási eljárásra a saját nemzeti jogát alkalmazza.

6. Magyarországi szabályozás

Magyarországon az említett rendeletek nemzeti joggal való kapcsolatára a Vht. (1994. évi LIII. a bírósági végrehajtásról) próbál választ adni. A Vht. szerint végrehajtást bíróság vagy közjegyző rendelhet el.

6.1. Mi helyzet más tagállamban kelt közokiratok magyarországi végrehajtása esetén?

A határozatokra most nem koncentrálnunk, annál is inkább, mert az itt elemzett ügyben közjegyzőnek nem lenne hatásköre pl. egyezséget jóváhagyni; ez bírósággal azonos hatállyal jelenleg csak két másik esetkörben lehetséges. Amennyiben más tagállamban kelt egyéb közokirat alapján kell Magyarországon végrehajtást elrendelni, azt a Vht. 23/B. §-ában részletesen meghatározták szerint szintén valamelyik bíróság rendeli el, végrehajtási záradék kiállításával. Ezen esetekben a közjegyzőnek tehát nincs hatásköre a végrehajtás elrendelésére.

6.2. Magyarországon kelt közokiratok magyarországi végrehajtása esetén nem határokon átnyúló az ügy.

Ekkor a Vht. 23/C. §-a alapján az okiratot készítő közjegyző látja el végrehajtási záradékkal az okiratot, azaz rendeli el a végrehajtást akkor, ha az okirat megfelel a Vht.-ban előírt követelményeknek. Magából a közjegyzői okiratból megállapíthatónak kell lennie, hogy ki, kivel szemben, mire vállalt kötelezettséget, mely szolgáltatást, milyen összegben, mennyisében, milyen jogcímen, milyen módon és határidőben fog teljesíteni. Ha a kötelezettség feltételnek vagy időpontnak a bekövetkezésétől függ, a végrehajthatósághoz az is szükséges, hogy ennek bekövetkeztét közokirat tanúsítsa. Esetünkben tehát a volt élettársak közötti megállapodás Magyarországon történő közvetlen végrehajthatóságához a közjegyzői okiratnak a gyermek láthatásra történő átadása, visszaadása és tartása esetében is pontos, dátumszerű, vagy egyértelműen kiszámítható időpontokat, időtartamokat, egyértelműen meghatározott cselekményeket, tűrési kötelezettségeket, teljesítési módokat, helyeket és összegeket kellett meghatározni. A közjegyző hatáskörébe tartozik nemcsak a tartásdíj, mint pénzkövetelés, hanem a gyermek átadása-visszaadása, mint meghatározott cselekmény vagy tűrési kötelezettség végrehajtásának elrendelése is.

6.3. Mi a helyzet a Magyarországon kelt közokirat más EU-tagállamban történő végrehajthatóságával?

A Vht. tartalmaz egy „Intézkedések az Európai Unió tagállamában történő végrehajtás érdekében” című részt (31/C. §). Az új Pp. említett témabizottsági ülésén felmerült, hogy tipikusan a hasonló rendelkezéseknek inkább volna helyük a Pp.-ben, mint a Vht.-ben, hiszen itt a magyar hatóság nem is végrehajtást rendel el, hanem alkalmassá teszi az okiratot a máshol történő végrehajtásra, az említett európai uniós rendeletek mellékleteiben egységesen meghatározott formanyomtatványok, tanúsítványok kiállításával. A végrehajtható okiratot kiállító állam hatóságainak feladata, hogy a végrehajtást kérő kérelmére (ritkán hivatalból) megvizsgálják a más tagállamban végrehajtani kért okirat magyarországi végrehajthatóságát, vagy ha nem szükséges exequatur eljárás, csak kivonatolják azt és erről megfelelő tanúsítványt állítsanak ki. A végrehajtást kérő bizonyos egyéb iratokkal együtt ennek birtokában tudja kérelmezni a másik tagállamban a végrehajtás elrendelését.

A Vht. rendelkezik arról, hogy ha a közokiratot közjegyző állította ki, a közjegyző kérelemre kiállítja a Brüsszel-I., az EU Vh-okirat rendelet, valamint

az EU Tartási rendelet megfelelő mellékletei szerinti tanúsítványt és kivonatot. Amennyiben pedig az EU-Fmt-t magyar közjegyző bocsátotta ki, a végrehajthatóvá nyilvánításáról is ő állítja ki az ún. „G-formanyomtatványt”.

Mi hiányzik a törvényből? A láthatással és a gyermek visszaadásával kapcsolatos *Brüsszel-IIa. rendelet* szerinti tanúsítvánnyal kapcsolatban a magyar közjegyzőnek nincs hatásköre. A Vht. ezzel összefüggésben csak az első fokon eljáró bíróságot említi, de a Vht. azon rendelkezése, amely a közjegyzőre is alkalmazandó szakaszokat sorolja fel (31/E. §), a *Brüsszel-IIa. rendelet* szerinti tanúsítvány kapcsán nem ad szerepet a közjegyzőnek. A helyzet tehát az, hogy míg a magyar közjegyző a saját közjegyzői okirata alapján Magyarországon elrendelhet végrehajtást a gyermek átadásával kapcsolatban – hiszen a Vht. 180. §-át rá is alkalmazni kell –, a Vht. rendelkezései alapján nem tud tanúsítványt kiállítani arról, hogy az okirata más EU-tagállam területén végrehajtható. A *Brüsszel-IIa. rendelet* mellékletei szerinti, a szülői felelősséggel, a láthatási joggal és a gyermek visszaadásával kapcsolatos tanúsítványokat részben a Vht. alapján az elsőfokú bíróság, részben pedig a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló [149/1997. (IX. 10.)] Korm. rendelet alapján a gyámhivatal állítja ki.

Megjegyzem azért, hogy a közjegyzői okirattal a felek előnyhöz jutnak, hiszen még ha nem is a közjegyző állítja ki a megfelelő tanúsítványokat hozzá, a közvetlen végrehajthatóság érvényesülhet, hiszen nem szükséges az anyagi jog fennállását perben bizonyítani.

Látható tehát, hogy egy viszonylag egyszerű tényállásnál mekkora kutatómunkát igényelhet a különböző EU-s jogszabályoknak a nemzeti joggal való összeegyeztetése. Az új Pp. kodifikációs folyamatának eredményeként a jogforrások közötti viszonyrendszer minden bizonnyal sokkal gyorsabban és egyszerűbben átlátható lesz és így azok könnyebben alkalmazhatók a családjogi ügyek tekintetében is.